

Isidor Cònsul

La mar no està mai sola, per Robert Saladrigas. Premi Carlemany. Columna-Proa. Barcelona, 1996.

El protagonista de la novel·la és un escriptor noruec establert a Barcelona, d'una seixantena d'anys, i que ingressa en una clínica privada per a morir-hi amb decòrum. Pateix de la sida, sap que la malaltia el galopa en fase avançada i que la fi se li acosta, inexorablement. Però vol exprémer al màxim el suc de viure i transitar amb tanta dignitat com li sigui possible les darreres setmanes, o potser mesos, que li queden de vida. Per això ha triat la mena de centre hospitalari que li convé, a la part de muntanya que té la ciutat, i en una cambra des d'on pugui veure, ni que sigui en la llunyania, els retalls de la mar. L'escriptor és un xerraire empedreït i un tipus singular que ha aconseguit assumir la terrible situació en la qual es troba fins al punt de desdramatitzar-la amb envejable lucidesa. Parla de manera relaxada i polida amb els metges i les infermeres, el visita de tant en tant un amic, rep i respon correspondència de la filla i, per l'esquena de tot plegat, va repassant els giravolts i sinuositats de la seva vida.

L'estructura triada per Robert Saladrigas no és nova. Recordar la vida des de la darrera talaia que suposa el llit d'un moribund és una estratègia recurrent en la novel·lística contemporània i emprada, per donar un cas de noblesa indiscutible, per Carlos Fuentes a **La muerte de Artemio Cruz** (1962). La gràcia, però, de **La mar no està mai sola** té molt a veure amb l'habilitat narrativa de Robert Saladrigas i amb l'encert de no teixir la peça amb criteris de cronologia continuada. El protagonista narrador escampa davant del lector les peces del trencaclosques de la pròpia biografia i les va posant al seu lloc, ara una i ara una altra, segons l'interlocutor que té al davant. Així construeix i tanca la totalitat del seu mosaic vital però no amb criteris d'ordenació en el temps. D'altra banda, al costat mateix de sistemàtics capbussaments cap al passat, la narració no oblida el present de l'habitació de la clínica ni les reflexions sobre el sentit de la vida i el decurs dramàtic de la malaltia. És així que la novel·la s'enriqueix amb un gruix magnífic d'especulacions humanistes i, si més no sobre el paper, amb la difícil intel·ligència de saber encarar, lúcidament, els voravius de la mort.

Potser no és l'obra més ambiciosa de Robert Saladrigas. En el meu record, **Memorial de Claudi M. Broch** s'hi vesteix com una novel·la més complexa i transitada de referents cultes. Però si no és la més ambiciosa, tampoc no tinc gaires dubtes que **La mar no està mai sola** és un exercici narratiu fascinant i impecable, i on he trobat les pàgines més afinades i estilísticament rodones, fins ara, de Robert Saladrigas. Sobretot pel que fa la qualitat de la veu que hi parla. Un soliloqui sense aturador que tria i desgrana aspectes del seu viure en funció de qui te al davant, i que arriba, sovint, a girs de virtuosisme. Per tot plegat, la novel·la es situa en el mateix nivell d'alta dignitat amb què Maria Mercè Marçal inaugurà el premi Carlemany.

L'extensió del temps, per Xulio Ricardo Trigo. Edicions Bromera. Alzira, 1996

El darrer lliurament de Xulio Ricardo Trigo és un exemple clar de miscel·laneïtat militant i una obra plaent per on campa a lloure la modalitat de gènere que es coneix com a literatura del "jo". Per això el conjunt de **L'extensió del temps** es construeix com la mena de barreja on hi cap pràcticament tot, i la mixtura esdevé, alhora, un llibre de viatges i un volum de prosa narrativa, un conjunt d'anotacions de dietari i també de reflexió sobre el treball futur, un aplec d'especulacions culturals i una colla d'apuntaments sobre la creació literària. Carregat amb tots aquests ingredients, l'obra bascula sobre dos eixos que volen ser diferents i que es presenten com a textos independents: **Llibre I, Dies a Compostel·la** i **Llibre II, Quadern de Queralbs**.

Dies a Compostel·la reporta l'experiència d'un viatge i estada a Galícia amb motiu d'una trobada d'escriptors. Gallec d'origen com és, el viatge representa per a l'autor una immersió en paratges mitificats d'infantesa que la narració creua amb el recordatori de sojorns anteriors. També sura l'evidència d'un retrobament amb els paisatges que transiten les seves obres de ficció i la constatació, malgrat tot, que totes dues geografies es mouen amb independència i singularitat pròpies. Sobre aquest tou de molsa inicial llisquen el record tenaç de Cunqueiro, passejades pel cor urbà de Santiago, l'impacte de conèixer Basilio Losada i, sobretot, un gavadal de referències literàries amb diversitat de lectures, postil·les cinematogràfiques i consideracions sobre la creació artística. Com en els bons congressos, tot allò que és important passa entre passadissos i en tertúlies literàries de cafè, copa i pipa.

Quadern de Queralbs té, a grans trets, una música similar, però la lletra i la circumstància s'hi estoven de manera diferent. Queralbs és un recer d'estiu on els dies

s'escolen amables, amb visites d'amics, alguna curiositat costumista i, en general, un notable desconcert urbanita davant els prodigis de la natura. Hom diria que, a Queralbs, Xulio Ricardo Trigo no acaba de treure tot el rendiment de la meravella natural que l'envolta i per això s'imposa, a la curta, el perfil estrictament llibresc d'un autor que no només atapeeix l'estiu de lectures, sinó que l'acaba d'ataconar amb el vici paral·lel de llegir. Des d'aquesta perspectiva, l'autèntica extensió del temps és la que corre per les pàgines de les dotzenes de referències literàries que hi treuen el nas.

Aproximació a Ausiàs March, per Robert Archer. Empúries. Barcelona, 1996

Amb fidel exactitud, el títol recorda el de l'assaig que, l'any 1990, publicà Martí de Riquer, **Aproximació a Tirant lo Blanc**, amb motiu dels cinc-cents anys de la primera edició de la novel·la de Joanot Martorell. Potser només es tracta d'una coincidència que s'intueix, però, suficient per a sospitar que el text d'aquest estudi d'Ausiàs March preparat per Robert Archer no deu ser aliè a la celebració, aquest 1997, del sis-cents aniversari del naixement del poeta. Des d'aquesta perspectiva, el text del professor de la Universitat de Trobe, a Austràlia, hauria funcionat com un exercici d'escalfament necessari per al seguit d'actes que, cal suposar-ho, festivaran i posaran èmfasi en aquest aniversari rodó d'un del pals majors de la literatura catalana.

Però no hi faria res encara que no fos així. És a dir, benvingut sigui aquest treball d'interpretació, encara que l'edició d'**Aproximació a Ausiàs March** no tingui res a veure amb cap farbalà ni festival d'aniversari. N'hi ha ben bé prou, per a ponderar-lo, amb l'estricta solvència del text. Un treball que cavalca entre l'assaig i l'estudi, que ens presenta un tast dels anys d'investigació del professor Archer i que fa avinent la renovació i l'interès acadèmic pels estudis ausiasmarquians. Tot i això, amb una humilitat que el dignifica, l'autor apunta, en el pròleg, les llacunes que hi ha encara en el coneixement del clàssic català, raó per la qual, modestament, per ara **només podem aproximar-nos de manera parcial a la seva poesia**.

Aquest acostament passa, en el volum que comento, per l'anàlisi d'un sector important de l'obra poètica de March que no té, però, gaire bibliografia encara. En aquest treball d'anàlisi hi entra el **Cant espiritual** (poema CV), els **Cants de mort** (poemes XCII-XCVII), el "*poema aristotèlic*" núm. XXXII i, entre altres, peces tan conegudes, gràcies sobretot a la divulgació pedagògica del cantautor Raimon, com **Veles e vents** (poema XLVI) i **Lo jorn ha por** (poema XXVIII).

El catalanòfil australià ha estructurat l'estudi en tres parts. En la primera, que anomena **estructura**, encara al sentit global de cada poema; després, en l'apartat **tradició**, examina els poemes tenint en compte els corrents estètics i ideològics als quals semblen pertànyer; i a la tercera part, la que qualifica de **metàfora**, estudia i defineix el paper semàntic que juguen, en els poemes marquians, aquells recursos d'estil i de retòrica considerats, globalment, com a metafòrics. El conjunt dóna una combinació de línies interpretatives suggerents amb l'objectiu de revelar el sentit ocult de la poesia. Es així que **Aproximació a Ausiàs March** esdevé un text qualificat i recomanable per començar a pouar en els abismes del poeta.

Viatge a Itàlia, per J.W. Goethe. Traducció i notes de Rafael M. Bonfill. Pròleg de J. Muñoz Millares. Columna. Barcelona, 1996

La matinada del 3 de setembre de 1786, quasi en secret i com aquell que fuig, Goethe deixà el seu cercle d'amics de Karlsbad i marxà cap al sud, a conèixer Itàlia, iniciant un viatge que allargà fins a l'abril de 1788. El mateix escriptor qualificà de **salt mortal** una experiència que el llançà de cop a l'aventura, però tenia el guany d'allunyar-lo de la manyaga superficialitat cortesana de Weimar i dels nombrosos càrrecs polítics que havien encallat el seu treball científic i literari. Goethe tenia trenta-cinc anys i una estricta necessitat vital de canvi, segons que apunten totes les biografies usuals.

Entrà per Trento i, tombant cap a Verona, arribà fins a Venècia, hi sojornà quinze dies, va veure per primera vegada el mar i es posà a estudiar les marees. Després, passant per Ferrara, emprengué la ruta que el va dur a Roma el dia de Tots Sants i no deixà la ciutat fins quatre mesos després. Envoltat d'un gavadal de ruïnes i de bellesa clàssica que podia mesurar, dibuixar, tocar i fer-ne especulacions de teoria artística, Goethe va sentir que renaixia a una vida nova. Després continuà cap al sud, passà un mes a Nàpols, aprofità de pujar al Vesubi diverses vegades, una de les quals en plena erupció del volcà, i visità Pompeia, Herculà i Paestum, abans d'embarcar-se cap a Sicília. El mes de maig de 1787, després d'un mes i mig d'estada a l'illa, Goethe emprengué el camí de retorn, primer amb un breu sojorn a Nàpols, i després amb una estada llarga, d'onze mesos, a Roma. Ho sigui que, comptat en el temps, la doble aturada romana va endur-se quinze dels vint mesos de Goethe per Itàlia.

Fou un viatge intens i engrescador, iniciàtic en força aspectes. Goethe es rabejà entre les arts i es posà a dibuixar-ne, tot i que acabà adonant-se que era millor deixar

la pintura. També recollí minerals i plantes, estudià fenòmens geològics, es passejà d'una banda cap a l'altra, i no parà de parlar amb la gent i d'analitzar-la. De retorn a Weimar ja es veurà amb cor de desencallar projectes aturats -**Wilhelm Meister, Faust**- veurà el món amb una altra perspectiva, la de la bellesa, i podrà entrar, definitivament, en l'etapa de la maduresa.

Tenir **Viatge a Itàlia** en català és un d'aquests luxes que signifiquen, per la banda més alta i positiva, els guanys d'una cultura atenta i sensible, capaç d'anostrar els pals majors de la literatura universal i les fites més significatives de la cultura. A aquest segon estadi pertany l'obra de Goethe.

Obra poètica completa (I i II), per Manuel de Pedrolo. Edició i pròleg de Xavier Garcia. Pagès Editors. Lleida, 1996.

En la nota poètica corresponent al volum col·lectiu **Lleida, vuit poetes** (1968), Manuel de Pedrolo deixà escrit l'alta consideració que tenia envers la poesia. Segons el prolífic escriptor era **l'única via de revelació del propi ésser, del propi fer, del propi expressar-se; l'acte ensems més pròxim a la creació absoluta**. Sabem, d'altra banda, que Pedrolo va escriure poesia tot al llarg de la seva vida, però, els llibres editats es reduïren a **Ésser en el món** (1949), un volum de clara influència sartriana, **Arreu on valguin les paraules, els homes** (1975), i **Simplement sobre la terra** (1983), amb un ordre de publicació que no responia al de l'escriptura.

Grafòman empedreït com era, Pedrolo potser hauria volgut desenvolupar en l'àmbit de la poesia una labor similar a la que féu com a novel·lista. Però més aviat li succeí el mateix que en el cas del teatre, gènere que també li era proper. Li hauria agradat, segons que explicà a **Si em pregunten, responc** (1974), tirar endavant una obra **revulsiva i provocadora de dir les coses**, però va haver d'abandonar-ho per l'abast minoritari, llavors, del teatre en català. La comunicabilitat feia pagar penyora i, la narrativa era, a finals dels quaranta i primers cinquanta, un terreny sens dubte més abonat.

Xavier Garcia és un estudiós jove, targarí d'arrel com ho fou Pedrolo al fons del seu esperit, que fa un grapat d'anys que es dedica a la feina de posar ordre al llegat de l'escriptor i que ha recuperat llibres i aspectes marginals del novel·lista. L'aportació més recent de Xavier Garcia ha estat donar forma d'obra completa al conjunt de la

poesia pedroliana que ha concretat en setze reculls disposats en un doble volum bellament editat. I amb la torna impagable que bona part del material, exactament el setanta-cinc per cent, era encara inèdit. Tot plegat crec que hauria de servir per accentuar la importància i la singularitat d'un Manuel de Pedrolo que tendim massa a obviar i a igualir, injustament. De fet, segurament tenia raó Salvador Espriu quan s'adreçava a l'ambició pedroliana parlant d'un **campió de natació condemnat, al país de Lil.liput, a recórrer un petitíssim vas d'aigua.**

Isidor Cònsul